

Föstudaginn 26. apríl 1996.

Nr. 482/1994. **Landsbanki Íslands**
(Stefán Pétursson hrl.)

gegn
Íslandsbanka hf.
(Jón G. Briem hrl.)

Bankar. Tékkar. Fölsun. Fyrning.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Haraldur Henrysson, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason og Hrafn Bragason.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 6. desember 1994. Krefst hann þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 7.000.000 króna með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 30. október 1985 til greiðsludags auk málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný skjöl hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Eins og fram kemur í héraðsdómi, innleysti Iðnaðarbanki Íslands hf. 8 tékka, út gefna af Innkaupastofnun ríkisins á reikning hennar hjá áfrýjanda á tímabilinu 30. janúar til 20. ágúst 1985. Var fyrsti tékkinn innleystur 15. febrúar 1985, en hinn síðasti 23. ágúst sama ár. Voru tékkarnir falsaðir þannig, að fjárhæð hvers þeirra var hækkuð um eina milljón króna. Iðnaðarbankinn sendi tékkana Reiknistofu bankanna til skuldfærslu á reikning útgefanda, en að venju voru tékkarnir ekki sendir áfram til áfrýjanda. Varð honum ekki kunnugt um fölsun tékkanna, fyrr en honum barst bréf Innkaupastofnunar ríkisins 4. október 1985. Leiðrétti áfrýjandi umræddan reikning 29. sama mánaðar með bakfærslu á 7.000.000 krónum. Í bréfi stofnunarinnar til áfrýjanda 11. desember 1985, sem lagt var fram í héraði, var staðfest, að þessi leiðrétting hefði verið gerð, og verður því ekki fallist á þá málsástæðu stefnda, að sönnur hafi ekki verið á hana færðar.

Krafa áfrýjanda á stefnda er reist á 51. gr. tékkalaga nr. 94/1933.

Einnig vísar hann til reglna um tékkaviðskipti, sem í gildi eru samkvæmt samningi milli banka og sparisjóða, en báðir málsaðilar eiga aðild að honum. Í grein 5.2. þessara reglna er mælt fyrir um ábyrgð innlausnarbanka á framsali með greiðslustimplun á tékka. Á þessum grundvelli telur áfrýjandi stefnda bera ábyrgð og áhættu vegna hinna fölsuðu tékka, sem hann innleysti. Lýtur krafa áfrýjanda þannig að endurgreiðslu stefnda vegna skuldfærslu andvirðis tékkanna á reikning hjá áfrýjanda, sem gerð hafi verið í þeirri röngu ímyndun beggja bankanna, að um fullgilda tékka væri að ræða. Krafa sem þessi fyrnist á fjórum árum samkvæmt 5. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda. Áfrýjandi höfðaði mál þetta með stefnu, er birt var stefnda 11. nóvember 1993. Var fyrningarfrestur þá löngu liðinn.

Krafa áfrýjanda er enn fremur reist á því, að stefndi beri ábyrgð á tjóni hans á grundvelli almennu skaðabótareglunnar. Með skírskotun til forsendna héraðsdóms er fallist á þá niðurstöðu hans, að ekki hafi verið sýnt fram á slíkt gáleysi af hálfu starfsmanna Iðnaðarbanka Íslands hf. við innlausn tékkanna, að stefndi verði á þeim grundvelli dæmdur bótaskyldur.

Samkvæmt framansögðu verður niðurstaða hins áfrýjaða dóms um sýknu stefnda af kröfum áfrýjanda staðfest.

Rétt þykir, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Landsbanki Íslands, greiði stefnda, Íslandsbanka hf., 300.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 3. nóvember 1994.

Mál þetta, sem dómtekið var 11. október sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af bankastjórn Landsbanka Íslands, Austurstræti 11, Reykjavík, kt. 710169-3819, f. h. bankans gegn Íslandsbanka hf., Kringlunni 7, Reykjavík, kt. 421289-5069, f. h. Iðnaðarbanka Íslands hf., kt. 650687-2579, með stefnu, þingfestri 7. desember 1993.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að Íslandsbanki hf. f. h. Iðnaðarbanka Íslands hf., verði dæmdur til að greiða sér 7.000.000 kr. með dráttarvöxtum skv. ákvörðunum Seðlabanka Íslands hverju sinni af allri stefnufjárhæðinni

frá 30. október 1985 til greiðsludags. Þá er krafist málskostnaðar samkvæmt málskostnaðarreikningi.

Dómkröfur stefnda, Íslandsbanka hf., eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda. Þá er krafist málskostnaðar að skaðlausu auk virðisaukaskatts á málskostnaðarfjárhæð.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Krafa stefnanda á hendur stefnda er reist á innlausn Iðnaðarbanka Íslands hf. á fölsuðum tékkum tímabilið frá 15. febrúar 1985 til 23. ágúst 1985, sem færðir voru til skuldar á hlaupareikning Innkaupastofnunar ríkisins nr. 1109 í Landsbanka Íslands, aðalbanka.

Málsatvik eru nánar þau, að með bréfi, dags. 4. október 1985, tilkynnti Innkaupastofnun ríkisins Landsbankanum, að komið hefði í ljós, að átta tékkum á hlr. sínum nr. 1109 í aðalbanka hefði verið breytt á þann hátt, að hver tékki hefði verið hækkaður um eina milljón króna. Um eftirfarandi tékka hefði verið að ræða:

Nr. 9736730, út gefinn 30. 1. 1985, að fjárhæð 277.089 kr., innleystur 15. 2. 1985, þá verið breytt í 1.277.989 kr.

Nr. 9737123, út gefinn 8. 3. 1985, að fjárhæð 200.000 kr., innleystur 3. 4. 1985, þá verið breytt í 1.200.000 kr..

Nr. 9739206, út gefinn 7. 5. 1985, að fjárhæð 549.142 kr., innleystur 10. 5. 1985, þá verið breytt í 1.549.142 kr.

Nr. 9739395, út gefinn 22. 5. 1985, að fjárhæð 200.000 kr., innleystur 29. 5. 1985, þá verið breytt í 1.200.000 kr.

Nr. 9737637, út gefinn 19. 6. 1985, að fjárhæð 238.367 kr., innleystur 21. 6. 1985, þá verið breytt í 1.238.367 kr.

Nr. 9737880, út gefinn 9. 7. 1985, að fjárhæð 200.000 kr., innleystur 10. 7. 1985, þá verið breytt í 1.200.000 kr.

Nr. 9738184, út gefinn 1. 8. 1985, að fjárhæð 200.000 kr., innleystur 1. 8. 1985, þá verið breytt í 1.200.000 kr.

Nr. 9738387, út gefinn 20. 8. 1985, að fjárhæð 200.000 kr., innleystur 23. 8. 1985, þá verið breytt í 1.200.000 kr.

Allir þessir tékkar voru gefnir út til verktakafyrirtækisins Péturs og Baldurs og innleystir í Iðnaðarbankanum h/f. Pétur Jónsson, framkvæmdastjóri fyrirtækisins, framseldi tékkana í eigin nafni. Iðnaðarbankinn hf., sem var aðili að Reiknistofu bankanna, sendi síðan reiknistofunni hina innleystu tékka eða tölvufærslu þeirra til bókonar á reikning Innkaupastofnunar ríkisins í Landsbankanum, en samkvæmt viðtekinni venju komu tékkarnir ekki sjálfir í vörslu Landsbankans. Allir tékkarnir voru með greiðslustimpli

Iðnaðarbankans hf. án undirritunar og greiddir honum af reikningi Innkaupastofnunarinnar.

Í greindu bréfi Innkaupastofnunarinnar var þess krafist, að fjárhæð sú, sem myndast hafði á hlaupareikningi 1109 vegna umræddra falsana, 8.000.000 kr., auk vaxtagjalda og annars kostnaðar yrði þegar í stað færð af reikningnum að frádreginni 1.000.000 kr., sem greidd hefði verið beint til Innkaupastofnunar.

Í svarbréfi Landsbankans til Innkaupastofnunar ríkisins, dags. 10. október 1985, segir m. a. svo: „Á þessari stundu liggur ekki ljóst fyrir, hvort L. Í. hafi heimild til þess að „leiðrétta“ færslur þær, sem þér tilgreinið í bréfi yðar. Starfsfólk bankans hefur á engan hátt stuðlað að misfærslum á hlr. 1109. Það hefur aðeins tekið við skuldfærslum frá Iðnaðarbanka Íslands um Reiknistofu bankanna og tilkynnt yður mánaðarlega um skuldfærslu reikningsins. Í þeirri tilkynningu er skorað á reikningshafa að gera athugasemdir við yfirlitið innan 20 daga frá móttöku þess, ef það er ekki rétt.“

Niðurstaða stefnanda um þetta varð sú, að skylt væri samkvæmt 51. gr. tékkalaga nr. 94/1933 að gera leiðréttingar á reikningi Innkaupastofnunar ríkisins vegna fölsunar tékkanna, og voru því 7.000.000 kr. færðar út af hlaupareikningi 1109 29. október 1985. Reynt var að skuldfæra Iðnaðarbankann hf. fyrir þessari fjárhæð 30. október 1985, en Iðnaðarbankinn hf. endursendi tékkana næsta dag og mótmælti heimild til skuldfærslunnar. Með bréfi Landsbankans, dags. 1. nóvember 1985, voru tékkarnir endursendir og skuldfærðir Iðnaðarbankanum hf. að nýju, sem ítrekaði með bréfi, dags. 4. nóvember 1985, mótmæli sín og skuldfærði Landsbankann til baka fyrir greindri fjárhæð.

Höfðað var opinbert mál á hendur Pétri I. Jónssyni vegna fölsunar tékkanna, en fyrirtæki hans annaðist byggingu sundlaugarinnar við Grensás-deild Borgarspítalans. Við rannsókn málsins skýrði ákærði frá því, að verk-kostnaður við byggingu sundlaugarinnar hefði verið kominn langt fram úr umsömdu verði í árslok 1984, og hefði stefnt í gjaldprot sitt. Hann hefði því brugðið á það ráð að falsa tékkana, og hefði allt það fé, sem hann náði þannig undir sig, runnið til sundlaugarbyggingarinnar að undanskilinni einni milljón, sem hann skilaði. Ákærði var sakfelldur fyrir brot sitt með dómi sakadóms Reykjavíkur, upp kveðnum 20. febrúar 1987.

Í bréfi stefnanda, dags. 18. september 1990, til lögfræðideildar Íslandsbanka hf. var rökstudd skoðun Landsbanka Íslands um ábyrgð Iðnaðarbanka Íslands hf. sem innlausnarbanka greindra tékka og óskað eftir umræðum um málið. Í svarbréfi, dags. 23. nóvember 1990, var allri greiðsluskyldu stefnda hafnað. Með bréfi stefnanda til stefnda, dags. 26. ágúst 1993,

var boðið upp á samninga um málið, en með bréfi stefnda, dags. 15. september 1993, var öllum kröfum stefnanda vegna máls þessa hafnað.

Stefnandi telur því málishöfðun óhjákvæmilega.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Stefnandi styður mál sitt því, að Innkaupastofnun ríkisins hefði fært svo sterkar líkur fyrir eða sönnur að því, að tékkarnir hefðu verið falsaðir af móttakanda þeirra, að skylt væri samkvæmt 51. gr. tékkalaga að gera þær leiðréttingar, sem krafist var, og hafi 7.000.000 kr. verið færðar út af hlr. 1109, en krafa um vexti og fleira ekki verið tekin til greina vegna vangæslu Innkaupastofnunarinnar sjálfar.

Ljóst hafi verið, að svo langt var um liðið frá innlausn tékkanna, að endursending þeirra til Iðnaðarbankans hf. samkvæmt reglum um tékka-meðferð yrði aðeins framkvæmd með samþykki hans. Stefnandi hafi lítið svo á, að bakfærsla á Iðnaðarbankann hf. grundvallaðist á því, að bankinn hefði fengið ofgreiddar 7.000.000 kr. vegna skorts hans á aðgæslu við innlausn og framsal tékkanna, og þess verið freistað að skuldfæra Iðnaðarbankann hf. fyrir þessari ofgreiðslu á sjö tékkum 30. október 1985. Iðnaðarbankinn hf. hafi endursent tékkana næsta dag og mótmælt heimild til skuldfærslunnar. Landsbankinn hafi gert aðra tilraun til að fá Iðnaðarbankann hf. til að viðurkenna greiðsluskyldu sína á því, sem hann hafði fengið ofgreitt og borið fulla ábyrgð á, en Iðnaðarbankinn hf. þvertekið fyrir alla greiðsluskyldu og bent á heimildarskort til endursendingar tékka samkvæmt tékkareglum, og hafi stefnandi því ákveðið að innheimta skuldina eftir öðrum leiðum.

Þegar stefndi hafi þverneitað að skila aftur því fé, sem hann hafði fengið ofgreitt vegna umræddra tékka, hafi verið talið nauðsynlegt að fá fullar sönnur á því, að um fölsun hefði verið að ræða og með hvaða hætti hún hefði verið gerð, til þess að unnt væri að innheimta þessa skuld hjá Iðnaðarbankanum hf. með málsókn. Þær staðreyndir hafi fengist endanlega staðfestar með dómi sakadóms Reykjavíkur frá 20. febrúar 1987, en þar hafi Pétur Ingiberg Jónsson verið fundinn sekur um að hafa falsað tékkana og selt þá í Iðnaðarbanka Íslands hf.

Stefnandi telur ábyrgð Iðnaðarbanka Íslands hf. sem innlausnarbanka tékkanna óvafengjanlega. Því til rökstuðnings er bent á 51. gr. tékkalaga nr. 94/1933, Hrd. 1979, 1064, danska dóma í UFR 1923:35 og 1957:39. Þá er bent á þá meginreglu, að við framsal kröfuréttinda beri framseljandi ábyrgð gagnvart framsalshafa á því, að krafan sé til og þess efnis, sem uppi sé látið. Bent er á grein 5.2. í reglum um tékkaviðskipti samvinnunefndar banka og

sparisjóða, ábyrgð innlausnarbanka á greiðslustimpli. Þá er bent á, að við framsal og innlaun tékkanna í Iðnaðarbankanum hf. hafi reglur samvinnu-nefndar banka og sparisjóða um framkvæmd þessara mála verið brotnar, sbr. gr. 4.0. í reglunum. Þá þykir og ljóst, að starfsmenn Iðnaðarbanka Íslands hf. hafi sýnt af sér stórfellt gáleysi, þegar tekið var við hinum fölsuðu tékkum, en bæði tékkareglur og fjárhæðir tékkanna hafi gefið ástæður til sérstakrar aðgæslu við skoðun tékkanna og framsal þeirra. Á þessum mistökum starfsmanna sinna hafi Iðnaðarbanki Íslands hf. borið ábyrgð samkvæmt skýlausum reglum skaðabótaréttar utan samninga.

Krafa stefnanda er reist á því, að Iðnaðarbanki Íslands hf. hafi beitt sjálf-töku með því að skuldfæra stefnanda fyrir fölsuðum fjárhæðum með skjala-lausum greiðsluskiptum í gegnum Reiknistofu bankanna. Eftir að ofgreiðsl-an hafi komið í ljós, hafi ekki verið um tékkamál að ræða, heldur skulda-mál, sem stafaði af ágreiningi um það, hver bæri ábyrgð á fölsun og innlaun tékkanna.

Krafa stefnanda fyrnist á tíu árum skv. 4. gr. laga nr. 14/1905. Upphaf fyrningarfrests sé sá dagur, sem krafan varð gjaldkræf. Það verði ekki, fyrr en fölsunin hefur verið sönnuð og eftir að aðilar málsins hafi tjáð sig um efni kröfunnar.

Varðandi dráttarvexti er vísað til III. kafla laga nr. 25/1987, sbr. lög nr. 67/1991. Um málskostnað er vísað til XXI. kafla laga nr. 91/1991, aðallega 1. mgr. 130. gr., og vegna kröfu um virðisaukaskatt er vísað til laga nr. 50/1988 og þess, að rekstur stefnanda sé ekki virðisaukaskattsskyldur, og því sé honum nauðsyn að fá stefnda dæmdan til greiðslu virðisaukaskatts af mál-flutningsþóknun.

Krafa á hendur Íslandsbanka hf. byggist á viðtöku hans á öllum skuldum og skuldbindingum Iðnaðarbanka Íslands hf. við sameiningu bankanna.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Stefndi styður sýknukröfu sína því, að það sé stefnanda að sýna fram á ábyrgð eða greiðsluskyldu stefnda, en það hafi hann ekki gert í stefnu. Raunar telur stefndi, að ekki sé ljóst af stefnu, á hverju stefnandi byggji kröfur sínar.

Í fyrstu virðist vera skírskotað til 51. gr. tékkalaga, þ. e., að útgefandi tékkanna, Innkaupastofnun ríkisins, hafi fært svo sterkar líkur fyrir því, að tékkarnir væru falsaðir, að stefnandi hafi talið sér skylt að verða við kröfum hennar um bakfærslu á 7.000.000 krónum. Bent er á, að engin gögn hafi verið lögð fram af hálfu stefnanda vegna þessarar greiðslu eða bakfærslu, sem þó sé stefnufjárhæð málsins. Skorað er á stefnanda að gera grein fyrir,

hvernig stefnufjárhæðin sé fundin. Eins og fram hafi komið í bréfaskiptum milli aðila, hafi stefndi ávallt hafnað greiðsluskyldu og bent á, að þrátt fyrir 51. gr. tékkalaga hafi alls ekki verið ljóst, hvort stefnandi og því síður stefndi hafi borið ábyrgð á ætluðu tjóni Innkaupastofnunar ríkisins vegna umræddra falsana. Vert sé að vekja athygli á fyrsta bréfi stefnanda til Innkaupastofnunar, dags. 10. október 1985, þar sem kröfu stofnunarinnar um bakfærslu hafi verið hafnað, m. a. sökum þess, að slík bakfærsla yrði ekki gerð nema með samþykki Iðnaðarbankans hf. Einnig er vísað til þess, að Innkaupastofnun hafi mánaðarlega borist tilkynning um stöðu reiknings, þar sem fram komu umræddar skuldfærslur, og skorað hafi verið á reikningshafa að gera athugasemdir við yfirlitið innan 20 daga frá viðtöku þess. Þetta álit stefnanda hafi verið ítrekað í bréfi til stefnda, dags. 1. nóvember s. á., þar sem fram hafi komið sú skoðun stefnanda, að mál þetta hafi eingöngu átt að vera á milli útgefanda tékkans, framseljanda og stefnda. Samkvæmt fullyrðingu stefnanda hafi það þó gerst í millitíðinni, að stefnandi hafi greitt eða bakfært inn á reikning Innkaupastofnunar ofangreinda fjárhæð. Fram að þessum tíma hafði hvorki Innkaupastofnun né stefnandi beint kröfum sínum til stefnda.

Þessum aðferðum mótmælir stefndi harðlega og telur, að krafa gegn sér geti ekki stofnast með þessum hætti. Hann hafi ávallt hafnað því, að stefnanda væri heimilt einhliða að skuldfæra hann til baka fyrir umræddri fjárhæð. Hann hafi jafnframt hafnað því að bera ábyrgð á ætluðu tjóni útgefanda tékkans á grundvelli 51. gr. tékkalaga, sem á engan hátt sé fortakslauss. Við mat á því, hvort hún eigi við eða ekki, verði m. a. að skoða hátterni útgefanda sjálfs nákvæmlega, eins og stefnandi bendi sjálfur á og að framan hefur verið rakið. Hafi krafa einhvern tíma stofnast með þessum hætti, telur stefndi, að hún sé fyrnd með vísan til 5. tl. 3. gr. fyrningarlaga.

Næst virðist stefnandi miða við ólögfestar reglur kröfuréttar um, að við framsal kröfuréttinda beri framseljandi ábyrgð gagnvart framsalshafa á því, að krafan sé til og þess efnis, sem uppi sé látið. Einnig sé þess getið í stefnu, að tékkarnir hafi verið framseldir með greiðslustimpli Iðnaðarbankans hf. Þessum skilningi stefnanda er harðlega mótmælt. Stefndi heldur því fram, að ekkert framsal hafi komið frá sér til stefnanda, hvorki samkvæmt tékkalögum né verið um framsal kröfuréttinda að ræða. Stimpill Iðnaðarbankans hf. um innlausn gildi sem kvittun gagnvart stefnanda, og meðferð tékkans hafi lokið, er hann hafi verið skuldfærður á reikning útgefanda. Máli sínu til stuðnings bendi stefnandi á gr. 5.2. í reglum um tékkaviðskipti samvinnu- nefndar banka og sparisjóða um ábyrgð innlausnarbanka á greiðslustimpli. Hér sé um mistúlkun að ræða af hálfu stefnanda á greindu ákvæði, þar sem

einungis sé verið að veita innlausnarkann heimild til að stimpla tékka án undirritunar, en að þeir skuli bundnir við slíka stimplun sem væri hún með nafnritun. Að auki bendir stefnandi á gr. 4.0. í reglum samvinnunefndar banka og sparisjóða. Stefndi mótmælir því, að ábyrgð sín geti grundvallast á þessu ákvæði. Verði ekki á þetta fallist með stefnda, er við það miðað, að ábyrgð stefnda samkvæmt þessu sé fyrnd.

Því næst virðist stefnandi vísa í reglur skaðabótaréttar utan samninga, þar sem starfsmenn Iðnaðarbankans hf. hafi sýnt af sér stórfellt gáleysi, þegar tekið hafi verið við hinum fölsuðu tékkum. Stefndi mótmælir því, að almenna skaðabótareglan eigi hér við, og því síður, að skilyrðum hennar sé fullnægt. Því er mótmælt, að stefndi hafi valdið stefnanda tjóni. Í þessu sambandi vill stefndi vísa til þess, sem að framan er rakið, að ætlað tjón Innkaupastofnunar á sínum tíma, þ. e., áður en stefnandi ákveður einhliða, og að því er virðist, án fyrirvara að greiða þessa fjárhæð, megi umfram allt rekja til stofnunarinnar sjálftrar. Ef til þess hefði komið á sínum tíma, að Innkaupastofnun hefði beint kröfum sínum gegn Iðnaðarbankanum hf., hefðu þessi sjónarmið vissulega komið til greina. Í því sambandi er bent á, að um opinbera stofnun sé að ræða, sem fáið við að greiða fyrir framkvæmdir, unnar í þágu ríkisins. Stofnunin hafi á að skipa fjölda manna, sem búi yfir sérþekkingu á uppgjöri af þessu tagi auk eftirlits með bókhaldi vegna þessara þátta. Þrátt fyrir það líði átta mánuðir, frá því að fyrsti tékkinn sé innleystur, þar til Landsbankanum berst krafa um bakfærslu. Stofnuninni berist því að minnsta kosti sjö yfirlit, þar sem fölsuðu tékkarnir komi fram einn af öðrum. Á meðan hafi starfsmenn stefnda styrkst í trú á „gæði“ tékkanna, sem með reglubundnum hætti hafi verið innleystir og skuldfærðir athugasemdalaust á reikningsbankann. Telja verði, að um gróft gáleysi hafi verið að ræða af hálfu Innkaupastofnunar, sem hafi haft afdrifaríkar afleiðingar. Gáleysi þetta sé hin beina orsök tjónsins eða að minnsta kosti verulegs hluta þess. Skorað sé á stefnanda að leggja fram frekari gögn, er varði uppgjör til Innkaupastofnunar, og að upplýst verði, hvort gengið hafi verið eftir því, að stofnunin sýndi fram á tjón sitt. Sé þetta mikilvægt, þegar litið sé til þess, að í niðurstöðu sakadóms í máli ákærvaldsins gegn Péttri Ingibergi Jónssyni sé vísað til þess, að það fé, sem ákærði aflaði sér með brotnum, hafi runnið til sundlaugarbyggingarinnar.

Sú staðreynd, að stefnandi hafi ákveðið á sitt eindæmi að verða við kröfu Innkaupastofnunar, geri það að verkum, að á þau sjónarmið, sem að framan hafi verið rakin, reyni ekki, og sé það á áhættu stefnanda. Stefndi geti ekki borið ábyrgð á því á grundvelli almennu skaðabótareglunnar. Verði ekki fallist á þessi sjónarmið stefnda, er á það bent, að stefnandi hafi öðlast

með ráðstöfun sinni ekki rýmri rétt en Innkaupastofnun hafi átt og verði því að sæta þeim mótbárum, sem að framan hafi verið raktar.

Því næst heldur stefnandi því fram, að stefndi hafi beitt sjálfstöku með því að skuldfæra stefnanda með fölsuðum fjárhæðum með skjallausum greiðsluskiptum um Reiknistofu bankanna og að eftir að „ofgreiðslan“ hafi komið í ljós, hafi ekki verið um tékkamál að ræða, heldur „skuldamál“. Af þessu verði ekki annað ráðið en að nú sé á því byggt, að um ábyrgð innan samninga sé að ræða. Er því mótmælt sem röngu og ósönnuðu. Því er jafnframt mótmælt sem röngu og ósönnuðu, að stefndi hafi beitt sjálfstöku eða að um ofgreiðslu hafi verið að ræða. Því er haldið fram, að innlausn tékkanna hafi á þeim tíma á engan hátt verið ólögmæt af hálfu stefnda né að hann hafi fengið borgað meira en hann greiddi og því geti ekki verið um ofgreiðslu að ræða. Þau sjónarmið gætu hins vegar átt við um Innkaupastofnun, eins og fram hafi komið.

Að lokum ítrekar stefndi, að hafi stefnandi á einhverju tímamarki átt kröfu á hendur stefnda, sé hún fyrnd. Stefndi mótmælir því, að 2. tl. 4. gr. fyrningarlaga eigi við um kröfu stefnanda, og jafnframt er skilningi hans á upphafstíma fyrningarfrests mótmælt. Bent er á orðalag í stefnu, hvað þetta varðar, þar sem sagt er, að krafan verði ekki gjaldkræf, fyrr en fölsun hafi verið sönnuð. Sú fölsun taldist ekki sönnuð fyrr en með játningu fyrir sakaðómi, en þá hafði stefnandi fyrir löngu greitt til Innkaupastofnunar. Þá er upphafstíma dráttarvaxta mótmælt.

Verði ekki á það fallist með stefnda, að ætluð krafa stefnanda sé fyrnd, er því fram haldið, að stefnandi hafi sannarlega fyrirgert öllum rétti sínum sökum tómlætisáhrifa. Rúm átta ár líði, frá því að umrædd atvik urðu, þar til stefna sé gefin út. Á þessum tíma sé kröfum ekki lýst í þb. Péturs, en hann verði á þessu tímabili tvisvar gjaldþrota. Stefndi geri ekki heldur bótakröfur í opinbera málinu á hendur Pétri.

Sýknukröfu sinni til stuðnings vísar stefndi til fyrningarlaga nr. 14/1905, sbr. sérstaklega 4. og 5. tl. 3. gr. Vísað er til almennra sjónarmiða skaðabótaréttar um skaðabætur utan samninga. Jafnframt vísast til almennra sjónarmiða kröfuréttar um tómlætisáhrif. Einnig er vísað til laga nr. 94/1933 um tékka. Krafa um málskostnað styðst við XXI. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Kröfu um virðisaukaskatt á málskostnaðarfjárhæð styður stefndi við lög nr. 50/1988 um virðisaukaskatt.

IV.

Niðurstaða.

Samkvæmt 50. gr. laga nr. 86/1985, sbr. 1. gr. laga nr. 120/1989 um breytingu á þeim lögum og auglýsingu í Lögbirtingablaði 19. janúar 1990, hefur

stefndi, Íslandsbanki hf, tekið við allri bankastarfsemi, réttindum og skyldum Iðnaðarbanka Íslands hf. frá og með 1. janúar 1990.

Stefndi reisir sýknukröfu sína á því, að krafa stefnanda sé fyrnd, sbr. 4. og 5. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda. Er þar mælt fyrir um fjögurra ára fyrningu á kröfum, annars vegar vegna ábyrgðarskuldbindinga og hins vegar vegna endurgreiðslukrafna, eins og nánar greinir í lagaákvæðum þessum. Ekki verður talið, að krafa stefnanda í máli þessu á hendur stefnda vegna innlausnar á þeim tékkum, sem um er fjallað í málinu, falli þar undir. Um kröfuna gildir því tíu ára fyrningarfrestur samkvæmt 2. mgr. 4. gr. laga nr. 14/1905. Fyrningarfrestur gat fyrst byrjað að líða við bakfærslu umstefndrar fjárhæðar af hlaupareikningi Innkaupastofnunar ríkisins 29. október 1985. Krafan á hendur stefnda var því ekki fyrnd, er mál þetta var höfðað með stefnu, birtri 11. nóvember 1993.

Svo sem fram er komið, voru tékkar þeir, sem hér um ræðir, út gefnir á hlaupareikning Innkaupastofnunar ríkisins nr. 1109 við Landsbanka Íslands, aðalbanka, Reykjavík. Þeir voru skráðir á Baldur og Pétur, sem var verk-takafyrirtæki, en framseldir af Pétri Jónssyni, sem var framkvæmdastjóri fyrirtækisins. Fyrir liggur, að tékkarnir voru allir falsaðir með þeim hætti, að fjárhæð hvers þeirra var hækkuð um eina milljón króna, og þannig seldir í Iðnaðarbanka Íslands hf., Reykjavík. Tékkarnir eru greiðslustimplaðir af Iðnaðarbanka Íslands hf.

Kröfugerð sína í málinu styður stefnandi við 51. gr. tékkalaga nr. 94/1933, sem hljóðar svo: „Nú eru breytingar gerðar á texta tékka, og eru þá þeir, er ritað hafa nöfn sín á tékkann, eftir að breytingin var gerð, skuldbundnir í samræmi við hinn breytta texta, en hinir, er áður höfðu ritað nöfn sín á tékkann, eru skuldbundnir í samræmi við hinn upphaflega texta hans.“ Ekki verður talið, að stefnanda hafi borið skilyrðislaus skylda til þess samkvæmt lagaákvæði þessu að leiðrétta reikningsfærslu á hlaupareikningi Innkaupastofnunar ríkisins til samræmis við upphaflegan texta tékkanna án tillits til þess, hvort eða að hve miklu leyti við reikningseiganda sjálfan var að sakast, sem ekki hafði gert athugasemdir við rangfærslu reikningsins mánuðum saman. Þá hefði verið eðlilegt, eins og á stóð, að gera Iðnaðarbanka Íslands hf. viðvart fyrir fram um þessa bakfærslu á hlaupareikningi Innkaupastofnunar ríkisins.

Framsal það til greiðslubanka, sem fólst í stimpli Iðnaðarbanka Íslands hf. á greinda tékka, gildi einungis sem kvittun samkvæmt 5. mgr. 15. gr. tékkalaga nr. 94/1933, en skuldbatt hann ekki sem framseljanda, hvorki samkvæmt tékkalögum né almennt að kröfurétti. Þá hefur stefnandi ekki sýnt fram á með málatilbúnaði sínum, að gildandi séu á milli bankanna sér-

stakar reglur, er felli ábyrgð á stefnda vegna þessa. Krafa stefnanda á hendur stefnda verður því ekki á þessum grundvelli reist.

Þá styður stefnandi kröfu sína því, að starfsmenn Iðnaðarbanka Íslands hf. hafi sýnt af sér stórfellt gáleysi, þegar tekið var við hinum fölsuðu tékkum, þar sem tékkareglur og fjárhæðir tékkanna hafi gefið sérstakt tilefni til aðgæslu við skoðun á tékkunum og framsali þeirra. Þegar litið er til þess, hversu vel fölsun tékkanna er úr garði gerð, og þess, að þeir eru út gefnir af ríkisfyrirtæki til verktakafirma og framseldir af manni, sem var framkvæmdastjóri þess fyrirtækis, skuldfærðir greiðslubanka án athugasemda um langt tímabil, verður ekki talið sannað, að um slíkt gáleysi hafi verið að ræða hjá starfsmönnum Iðnaðarbanka Íslands hf., að bótaskyld sé. Þá verður ekki fallist á það sjónarmið stefnanda, að skuldfærslu þessara fjárhæða á stefnanda verði jafnað til sjálftöku af hálfu bankans.

Samkvæmt framansögðu hefur stefnandi ekki sýnt fram á, að stefndi sé ábyrgur vegna fölsunar tékkanna. Ber því að sýkna stefnda af öllu kröfum stefnanda í málinu, en eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Íslandsbanki hf., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Landsbanka Íslands, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.
